

Från bidrag till jobb

Framgångsfaktorer i kommuner som minskat ekonomiskt bistånd

Förord

Vad är det som fungerar? Vi får ofta frågor om vad som kan förklara förändringar i utbetalt ekonomiskt bistånd nationellt och i enskilda kommuner. Vi har i denna rapport fört dialog med tolv kommuner som varit särskilt framgångsrika i att minska det ekonomiska biståndet om vad de ser som framgångsfaktorer.

Det händer något när vi tar utgångspunkt i det som görs bra i samhället istället för att starta i problembeskrivningen. Det är viktigt för att veta att vi är på rätt väg. Inte minst kan det hjälpa och inspirera andra.

Syftet med rapporten är att bidra till inspiration i fortsatt verksamhetsutveckling i landets kommuner – inte minst inför den aviserade aktivitetskravsreformen.

Detta underlag är ytterligare ett steg för fortsatt kunskapsbyggandet inom fältet. Tidigare har vi fördjupat oss både i befintlig forskning och vad biståndsmottagarna själva ser som viktigt för att fler ska gå från bidrag till jobb. Denna rapport utgår från det tredje benet i en kunskapsbaserad praktik – professionens kunskap och erfarenheter. Alla delar i en evidensbaserad praktik – forskning, professionens kunskap och brukarnas perspektiv – behöver tas tillvara utvecklingen framåt.

Ni kommer känna igen er, mycket av det som beskrivs har lyfts tidigare som viktiga beståndsdelar för att stödja människor från bidrag till jobb. Vi tänker att det känns tryggt, vi är på rätt väg och vi har mycket att bygga vidare på.

Jag vill rikta ett varmt tack till de medverkande kommunerna som generöst delat med sig av sina erfarenheter. Jag vill också passa på att rikta ett särskilt tack till David Rebel som under 2025 har praktiserat hos oss på Arbetsmarknadssektionen och tagit fram denna rapport.

Stockholm 30 september 2025

Monica Sonde,

Avdelningen för socialtjänst, utbildning & arbete

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser	4
--	----------

Kommunala framgångsfaktorer att minska ekonomiskt bistånd	7
--	----------

1. Jobbfokus och arbetsnära insatser	8
2. Tro på individen med insats utifrån förmåga och behov	8
3. Klargöra individens förmågor och tät uppföljning	9
4. Styrning och ledning	10
5. Professionens kunskap och arbetssätt	12
6. Samarbete mellan ekonomiskt bistånd, arbetsmarknadsenhet och andra kommunala förvaltningar	13
7. Samarbete och förhållningssätt till Arbetsförmedlingen	14
8. Samarbete med regionen och Försäkringskassan	15
9. Digitalisering och effektiva arbetssätt	16

Sammanfattning och slutsatser

I denna rapport riktas intresset mot utvecklingen av ekonomiskt bistånd de senaste årtiondena. Vad utmärker kommuner som har minskat sitt ekonomiska bistånd mer än andra? Detta är frågor som SKR regelbundet får från medlemmarna.

Syfte med rapporten är att bidra till inspiration och kunskapsbyggnad i vad kommuner tillsammans med andra kan göra för att få fler att gå från bidrag till jobb. Det inte minst relevant i relation till regeringens aviserade aktivitetskravsreform.

För att svara på frågorna har vi sökt svar hos kommuner som minskat sitt bistånd mer än andra. De tolv kommuner vi har haft dialog med lyfter huvudsakligen fram följande framgångsfaktorer.

1. Jobbfokus och arbetsnära insatser

Kommunerna skapar praktik, arbetsträning och i vissa fall anställningar inom kommunala verksamheter och i samarbete med det lokala näringslivet. Det ses också som en del av att lösa kompetensförsörjningen.

2. Tro på individen med insats utifrån förmåga och behov

Detta genomsyrar arbetet från mötet med individen till styrning och organisering. Stöd utformas utifrån varje individs unika behov och livssituation. Arbetet sker ofta långsiktigt, ibland över flera år, med tydliga delmål och regelbunden uppföljning. I detta ingår också att skapa en helhetsbild av samtliga inskrivna och utforma verksamheten utifrån det.

3. Klargöra individens förmågor och tät uppföljning

Kommunerna bedömer individens arbetsförmåga genom egna team eller i samverkan med andra, t.ex. vården. Tät uppföljning säkerställer att insatserna anpassas och ger effekt.

4. Styrning och ledning

Uthållig styrning med anpassning till förändrade förutsättningar är en framgångsfaktor. I det ingår att kartlägga sammansättningen av biståndstagarna med jämna mellanrum och forma verksamheten utifrån det.

5. Professionens kunskap och arbetssätt

Medarbetarnas kunskap och arbetssätt är avgörande. Medarbetare deltar i fortbildning och får stöd i att arbeta strukturerat, likvärdigt och med aktuella metoder. Lärande, engagemang och erfarenhetsutbyte lyfts som centrala delar.

6. Samarbete mellan ekonomiskt bistånd, arbetsmarknadsenhet och andra kommunala förvaltningar

Olika enheter och sakområden inom kommunen – som socialtjänst, arbetsmarknad, utbildning, vuxen, öppenvård och boende – arbetar tillsammans för att erbjuda samordnat stöd. Kommuner som har lyckats väl med att minska biståndsberoendet har ofta en nära samverkan mellan socialtjänst och arbetsmarknadsenhet.

7. Samarbete och förhållningssätt till Arbetsförmedlingen

Kommunerna har strategier för hur de samarbetar med Arbetsförmedlingen, kompletterar insatser eller själva tar ansvar där Arbetsförmedlingens stöd inte räcker till.

8. Samarbete med regionen och Försäkringskassan

Genom samverkan med vårdcentraler, psykiatri och andra delar av regionens hälso- och sjukvård kan kommunerna ge stöd vid exempelvis ohälsa, sjukskrivning eller rehabilitering. Vägar till rätt ersättning från Försäkringskassan är en viktig del.

9. Digitalisering och effektiva arbetssätt

Digitala verktyg används för att effektivisera ansökningar, handläggning och kommunikation med biståndsmottagare. Det kan frigöra tid till det sociala arbetet.

I intervjuer och studiebesök så är det vanligast att en kommun beskriver att de har mellan sex och åtta av framgångsfaktorena. Tro på individen med insats utifrån förmåga och behov är den framgångsfaktor som väger tyngst och genomsyrar arbetet kring ekonomiskt bistånd. Digitalisering & effektiva arbetssätt är den framgångsfaktor som nämns minst. Det finns en vilja att utveckla uppföljning och ärendehantering. Samtidigt som finns en farhåga att vissa former av digitalisering kan stå i motsats till ett närmare stöd till individerna.

SKR:s slutsatser

- Det finns tydliga framgångsfaktorer för kommuner att basera sitt utvecklingsarbete på med anledning av aktivitetskravsreformen.
- Framgångsfaktorer i kommuner som minskat sitt ekonomiska bistånd och tidigare forskning bekräftar varandra. Det finns tidigare forskning även om aktuella utredningar ger lite olika bilder av hur utvecklad den är.
- Ta tillvara och utveckla framgångsfaktorerna i regeringens aktivitetskravsreform. Det är viktigt att ta tillvara de betydande erfarenheter som finns i praktiken av lokala arbetsmarknadsinsatser, tillsammans med den evidensbaserade praktikens två andra ben – forskning och brukarperspektiv.

Kommunala framgångsfaktorer att minska ekonomiskt bistånd

Vi har haft dialog med 12 framgångsrika kommuner¹ när det kommer till att sänka det ekonomiska biståndet de senaste tio åren. Urvalet har gjorts fokuserat på kommuner som har minskat det ekonomiska biståndet mest. Samtidigt har vi eftersträvat en spridning av kommuner med hänsyn till geografi, politiskt styre och befolkningsstorlek.

Genom intervjuer och studiebesök har vi kunnat hitta gemensamma framgångsfaktorer. De övergripande frågorna för dialogen har varit vad som kännetecknar kommuner som lyckats särskilt väl för att få fler personer att gå från bidrag till jobb? Vad är framgångsfaktorer för att sänka det ekonomiska biståndet de senaste 5–10 åren? Frågor som ställdes rörde bl.a. målgrupp och behov, kommunens egna insatser, samarbete med andra instanser och betydelsen av externa faktorer.

Utifrån det framträdde följande nio framgångsfaktorer. Utöver dem finns det fler saker som kan vara värda att lyfta. Arbete mot felaktiga utbetalningar och arbete med säkerhet är ett exempel på faktorer som har lyfts, men då det endast lyfts av enstaka kommuner har vi inte samlat dem till en generell framgångsfaktor för merparten av kommunerna som intervjuats.

¹ Intervjuade kommuner är Borlänge, Borås, Hörby, Jönköping, Mjölby, Pajala, Piteå, Solna, Storfors, Strängnäs, Södertälje och Västervik.

1. Jobbfokus och arbetsnära insatser

Samtliga kommuner som har blivit intervjuade har jobbat med att få ut individer till kommunens egna verksamhet och ofta med näringslivet för att tillgodose arbetsträning, praktik och i bästa fall anställningar. Detta har varit väldigt förutsättningsbaserat med allt från graffitti-sanering i Solna till arbetsplatser på båtvarvet i Västervik. Förutsättningar för arbetet är att kommunen har en fungerande kontakt med lokala företag och att arbetsmarknadsenheten och socialtjänstenheten har en nära samverkan för att hitta lösningar.

De kommunala insatserna i dessa kommuner har en gemensam strävan att genom samverkan mellan olika aktörer stödja de personer som står längre från arbete. Arbetsmarknadsenheterna erbjuder individuellt anpassade insatser, såsom arbetsförmågebedömningar, praktikplatser och kompetenshöjande åtgärder, ofta i nära samarbete med vården, näringslivet och civilsamhället.

2. Tro på individen med insats utifrån förmåga och behov

En central framgångsfaktor i kommunernas arbete är en stark tro på individens förmåga att utvecklas, kombinerat med ett långsiktigt och individanpassat stöd. Insatserna planeras utifrån varje persons behov och livssituation – med målet att stegvis stärka arbetsförmåga och arbeta tillsammans mot självförsörjning.

Kommunerna betonar ett positivt, lösningsfokuserat förhållningssätt där individens styrkor och möjligheter lyfts fram. Denna människosyn präglar mötet med biståndstagare och stärker motivationen – både hos individen själv och hos personalen. Att fortsatt tro på individens möjligheter, även när vägen är lång och krokig, ses som avgörande för att uppnå förändring.

Uthållighet, struktur och flexibilitet går hand i hand. Kommunerna har byggt upp tydliga och långsiktiga arbetssätt, där roller och ansvar är klargjorda och där arbetsmarknadsenheter och socialtjänst arbetar nära tillsammans för att minska byråkratiska hinder.

Kommunerna har visat stor förmåga att anpassa sin verksamhet. Arbetssätt förändras snabbt vid nya behov eller statliga förändringar, och en stark intern samarbetskultur bidrar till att personer inte bOLLAS runt mellan olika instanser. Framgången bygger också på engagerade medarbetare, ett närvarande ledarskap och ett gemensamt fokus på att skapa hållbara lösningar – där individen alltid står i centrum.

Borås - Samma handläggare från start till mål

Borås har avskaffat sin tidigare mottagningsgrupp inom socialtjänsten och infört en modell där samma handläggare ansvarar för ett ärende från dag ett tills personen lämnar biståndet.

Tidigare skedde en överlämning mellan en mottagningsgrupp och ordinarie handläggare efter 2-3 veckor. De visade sig ineffektivt och ledde till bristande kontinuitet. Nu hanteras varje klient direkt av en handläggare som har ansvar för hela processen – från ansökan hela vägen till egen försörjning. Genom att socialsekreteraren har kontroll över hela processen skapas tydligare förutsättningar för mötet med individen, göra en god grundutredning och snabbt tillsätta insatser som leder vidare.

Socialsekreterare och arbetsmarknadskonsulenter arbetar tätt tillsammans och gör inga dubbla utredningar. Ledtider har minskats genom att socialtjänsten och arbetsmarknadsenheten har ett gemensamt arbetssätt och informationsdelning. Detta har lett till:

- Kortare handläggningstider och färre onödiga utredningar.
- Klienter får snabbare insatser och mer individanpassat stöd.
- Bättre samverkan mellan socialtjänst och arbetsmarknad, vilket minskar risken för att personer fastnar i bistånd.
- Större motivation hos handläggare, då de ser hela processen och resultatet av sitt arbete.

3. Klargöra individens förmågor och tät uppföljning

Samtliga kommuner har utvecklat tydliga metoder för att bedöma arbetsförmåga och säkerställa att biståndstagare får rätt stöd på vägen mot självförsörjning. Genom strukturerade bedömningar av individens förmåga och regelbunden uppföljning kan kommunerna identifiera individens kapacitet, behov och eventuella hinder för arbete. Handläggarna träffar biståndsmottagarna ofta och gör strukturerade kartläggningar för att säkerställa att rätt stöd ges från början.

I praktiken innebär detta att biståndsmottagare får individuella handlingsplaner med tydliga delmål, där regelbunden uppföljning säkerställer att insatserna är relevanta och ger effekt. För att motverka passivitet hålls täta möten, och fokus ligger på personens delaktighet och aktivitet som för personen närmare arbete eller studier, exempelvis arbetsträning, rehabilitering eller utbildning.

Piteå - kartläggning av målgruppen och subventionerade jobb

Piteå har under de senaste åren förändrat sitt arbetssätt från att hantera stora volymer till att kunna fokusera mer på kvalitet och individanpassning. Tidigare präglades verksamheten av otydliga strukturer och bristande samordning mellan ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadsinsatser. De genomförde ett arbete där enheten följde upp indikatorer vid nybesök i syfte att tydliggöra behov och kvalitetssäkra arbetet mellan enheterna.

Från 2019 inleddes ett systematiskt förändringsarbete där kommunen gick mot ett mer faktabaserat och individanpassat arbetssätt. En del är att regelbundet göra en kartläggning av samtliga försörjningsstödstagare och deras behov för att anpassa verksamheten utifrån det.

En viktig framgångsfaktor har varit att ge varje handläggare tillräckligt med tid för relation och planering med varje klient. Detta möjliggörs av en arbetsorganisation där klientkontakten prioriteras. Genom återkommande uppföljningar, tvärprofessionellt samarbete och fasta handläggare skapas trygghet och kontinuitet.

Kommunen har också aktivt använt subventionerade anställningar som ett verktyg för kompetensförsörjning inom äldreomsorg, kök och socialtjänst. De arbetsmarknadsnära insatserna utgår från individens behov och kombineras ofta med studier eller språkstöd. Samarbetet med Arbetsförmedlingen och andra aktörer sker tätt, men kommunen tar ett tydligt lokalt ledarskap i att hitta vägar till jobb.

4. Styrning och ledning

Uthållig styrning med anpassning till förändrade förutsättningar är en framgångsfaktor. I det ingår att kartlägga sammansättningen av biståndstagarna med jämna mellanrum och forma verksamheten utifrån det.

En central aspekt är det politiska engagemanget och den strategiska ledningen på tjänstepersonsnivå. I de intervjuade kommunerna lyfts vikten av att arbetet med ekonomiskt bistånd är prioriterat både politiskt och organisatoriskt, och att det finns en gemensam målbild kring att stödja människor till egen försörjning. Exempelvis har det i Piteå bedrivits ett långsiktigt förbättringsarbete på enhetsnivå där personalen involverats i att identifiera utvecklingsområden. Detta arbete har inte drivits genom snabba reformer, utan genom ett kontinuerligt lärande och en kultur av att testa, utvärdera och justera.

Strategiska utvecklingsområden har formulerats i dialog med personalen och återkommande använts i planering och uppföljning.

Flera kommuner har under det senaste decenniet noterat en markant förändring i målgruppen för ekonomiskt bistånd. Runt mitten av 2010-talet bestod gruppen ofta av individer som stod relativt nära arbetsmarknaden – personer som blivit varslade, nyligen invandrat eller behövde tillfälligt stöd mellan arbeten.

I dag är antalet biståndstagare betydligt färre, men kvar är en grupp med betydligt mer komplexa behov. Det handlar om individer med psykisk ohälsa, missbruk, låg utbildningsnivå, svaga språkkunskaper eller samsjuklighet och ofta i kombination.

Mot denna bakgrund har kommuner utvecklat strukturer för att kartlägga målgruppen systematiskt och regelbundet, ofta årligen. I Mjölby har detta arbete konkretiserats genom gemensamma genomgångar där alla ärenden ses över tillsammans med handläggare och arbetsmarknadsenheten. Syftet är att få en uppdaterad och faktabaserad bild av vilka personer som får försörjningsstöd och vad de skulle behöva för att komma vidare. I Borlänge har man särskilt fokuserat på att bredda utbudet av insatser, så att det matchar en målgrupp som står längre från arbetsmarknaden.

Södertälje - förändrade arbetssätt utifrån skiftande omvärld och behov

Under tidigt 2010-tal arbetade Södertälje med stora volymer av ärenden och hämtade inspiration från Arbetsförmedlingens arbetssätt. Fokus låg på att hantera många personer genom standardiserade processer snarare än individanpassade insatser. Målet var att snabbt få människor i arbete eller sysselsättning, men metoden saknade ofta en djupare analys av de enskilda behoven.

Med tiden förändrade Södertälje sitt angreppssätt och gick över till en mer kunskapsbaserad metod. Denna metod innebar en större betoning på individens specifika situation och behov, där forskning och evidens användes för att skapa mer långsiktigt hållbara lösningar. Istället för att hantera stora volymer minskade kommunen antalet ärenden men fördjupade kvaliteten på insatserna.

Denna förändring speglar en bredare trend i många kommuner där fokus skiftar från kvantitet till kvalitet i arbetet med ekonomiskt bistånd.

5. Professionens kunskap och arbetssätt

Personalens förmågor och relation till klienterna lyfts fram som en central framgångsfaktor. För att skapa ett mer effektivt och hållbart arbete med ekonomiskt bistånd har många kommuner satsat på kompetenshöjning och utbildning. Genom att stärka yrkesrollen för socialsekreterare och handläggare samt förbättra arbetsmiljön stärks professionen. Genom en stärkt profession blir insatserna mer träffsäkra, och biståndsmottagare får ett mer rättssäkert och kvalitativt stöd.

- **En viktig del av kompetenshöjningen har varit att ge socialsekreterare och handläggare möjlighet att utveckla handläggningen av ekonomiskt bistånd.** Detta har skett genom utbildningar i nya metoder och riktlinjer, samt genom att introducera arbetsverktyg som stödjer en mer systematisk bedömning av biståndsmottagarnas behov. Exempel på detta är utbildningar i utredningsmetodik, motiverande samtal och arbetsförmågebedömning. Genom att säkerställa att personalen har rätt kunskap blir handläggningen mer enhetlig och effektiv.
- **Förutom att stärka den professionella kunskapen har det också funnits en ökad medvetenhet om vikten av att utveckla socialsekreterarnas yrkesroll.** Tidigare har många upplevt att deras arbete fokuserat på administration snarare än socialt arbete, vilket har lett till hög arbetsbelastning och stress. För att motverka detta har vissa kommuner infört tydligare arbetsfördelning, där handläggare får mer tid för att arbeta nära biståndsmottagarna och använda sina kompetens inom socialt arbete på ett mer konstruktivt sätt.
- **Förbättrad arbetsmiljö och arbetsförutsättningar har varit en annan central del.** Att genomlysas arbetsbelastning och se över ärendemängden samt säkra tillgången till handledning har varit en del i att skapa bättre förutsättningar för samverkan i arbetsgruppen och minska medarbetarnas upplevelse av stress. Viktiga delar i att minska personalomsättningen och öka kontinuiteten i arbetsgruppen. I vissa fall har det även införts specialistroller eller mentorprogram där erfarna socialsekreterare stödjer nyanställda, vilket både höjer kompetensen för den enskilda medarbetaren och skapar en mer stabil arbetsmiljö.

Sammanfattningsvis har satsningar på kompetenshöjning och utbildning bidragit till att stärka både kvaliteten i handläggningen och arbetsförhållandena för socialsekreterare och handläggare. Genom att ge personalen bättre verktyg, utbildning och arbetsvillkor har kommuner kunnat förbättra handläggningen av ekonomiskt bistånd och skapa en mer hållbar arbetsmiljö vilket gynnar både medarbetarna och biståndsmottagarna.

6. Samarbete mellan ekonomiskt bistånd, arbetsmarknadsenhet och andra kommunala förvaltningar

Kommunerna kan genom effektiv organisation och intern samverkan stärka arbetet för att stödja individer från bidrag till jobb. Det är en avgörande faktor för att minska biståndsberoende. Genom att förbättra samarbetet mellan olika enheter inom kommunen, skapa tydliga strukturer och arbeta långsiktigt kan biståndsmottagare få mer samordnat stöd och snabbare komma ut i arbete eller studier. Genom att ha en helhetssyn på individens situation kan insatser anpassas bättre och leda till varaktiga förändringar.

Kommuner som har lyckats väl med att minska biståndsberoendet har ofta en nära samverkan mellan socialtjänst och arbetsmarknadsenhet. Att dessa enheter ligger under samma förvaltning eller till och med delar lokaler kan underlätta arbetet väsentligt. När socialsekreterare, arbetsmarknadskonsulenter och andra stödfunktioner arbetar i samma byggnad eller organisatoriska enhet skapas förutsättningar för en smidigare process där beslut kan fattas snabbare och samordningen blir mer effektiv.

Kommunerna väljer olika vid organisationen av arbetet med ekonomiskt bistånd. I flera kommuner inkluderas även boendeverksamhet, öppenvård och barn- och ungdomsenheter i det interna samarbetet, det skapar möjligheter att arbeta med hela familjens behov och skapa mer stabila livssituationer för individer som befinner sig i en socialt utsatt position. Ett exempel är Mjölby, där ekonomiskt bistånd är organisatoriskt integrerat i individ- och familjeomsorgen. Det har möjliggjort ett tätare samarbete med öppenvård och barn- och ungdomsenheter, där man gemensamt kan planera insatser och se till att både ekonomiska, sociala och psykologiska behov hanteras samordnat. På så vis blir stödinsatserna mer träffsäkra och hållbara över tid. Oavsett organisation är en framgångsfaktor att se helheten och en god intern samverkan med det stöd som krävs för att individen ska kunna nå egen försörjning.

Utöver samarbetet med arbetsmarknad och vuxenhet lyfter ungefär hälften av de intervjuade kommunerna fram betydelsen av att involvera utbildningsförvaltningen, komvux och SFI i det gemensamma arbetet. När insatser inom utbildning, språk och arbetsliv kan kombineras på ett strukturerat sätt ökar möjligheterna för individen att ta steg mot självförsörjning. Samverkan med studie- och yrkesvägledning nämns också som ett viktigt stöd för att biståndsmottagare ska kunna orientera sig i utbildningssystemet och fatta informerade val utifrån sina förutsättningar. Ett exempel på detta är Storfors som har regelbundna gemensamma träffar med studie- och yrkesvägledare där de går igenom sina gemensamma ärenden.

7. Samarbete och förhållningssätt till Arbetsförmedlingen

För att säkerställa en individanpassad väg till anställning genomförs gemensamma möten med Arbetsförmedlingen. Det ger en möjlighet för kommunen och Arbetsförmedlingen att tillsammans avgöra vilka insatser som är lämpliga, och kan korta vägen till en effektiv insats. Hur frekventa dessa möten är beror på Arbetsförmedlingens närvaro i kommunen och vilka samarbeten som finns uppbyggda på handläggarnivå.

Majoriteten av intervjuade kommuner har uttryckt att deras förvaltning behöver erbjuda tjänster som de egentligen tycker faller under Arbetsförmedlingens ansvarsområde. Andra kommuner har uttryckt att de har ett samarbete som är etablerat men fortfarande har betydande utmaningar. Något som varit en framgångsfaktor i ett samarbete som fungerar är lokala kontor, arbetsförmedlare på plats.

En trend är att flera av de intervjuade kommunerna låter Arbetsförmedlingen stödja de som står närmre ett arbete medan de själva jobbar mer intensivt med dem som står längre ifrån.

Tillgänglighet till Arbetsförmedlingen är en utmaning när det kommer till samverkan mellan kommunen och Arbetsförmedlingen. Möjligheten att överlägga mellan kommun och representant från arbetsförmedlingen har förminskat i takt med Arbetsförmedlingens minskade sin närvaro lokalt på plats. De kommuner som har en kontakt med arbetsförmedlingen har det oftast genom en medarbetare på Arbetsförmedlingen som de förlitar sig på när det kommer till att kontakta arbetsförmedlingen.

8. Samarbete med regionen och Försäkringskassan

Samverkan med vården är central för att hantera ärenden där ohälsa och sjukdom är en faktor. Socialtjänsten samverkar aktivt med sjukvård och andra aktörer för att bedöma arbetsförmåga och identifiera rätt stöd, snarare än att enbart förlita sig på läkarintyg.

Borås har en modell där socialsekreterare och arbetsmarknadshandläggare samarbetar från första kontakten tills individen har lämnat biståndssystemet. Denna kontinuitet gör att insatser kan sättas in snabbare och mer effektivt. För personer med mer komplex problematik används professionella team där socionomer, läkare och arbetsterapeuter genomför fördjupade utredningar. På så sätt kan medicinska och sociala faktorer vägas in i planeringen, vilket leder till mer individanpassade lösningar.

En gemensam nämnare hos drygt hälften av kommunerna är användningen av Samordnad Individuell Plan (SIP) för att strukturera stödet till individer med komplexa behov. För biståndsmottagare med exempelvis psykisk ohälsa, beroendeproblematik eller långvarig sjukdom gör SIP det möjligt att skapa en helhetslösning där socialtjänst, hälso- och sjukvård, arbetsmarknadsenhet och ibland även skola eller boendeverksamhet arbetar mot gemensamma mål. Det skapar förutsättningar för kontinuitet, delaktighet och en mer sammanhängande väg mot ökad självständighet och i bästa fall egen försörjning.

Jönköping - koll på behov och samverkansstrukturer för att säkerställa rätt insatser

Jönköpings kommun har under en period bedrivit programmet Koll på förmåga, med syfte att erbjuda samordnat stöd till individer med sammansatt problematik och långvarigt beroende av ekonomiskt bistånd. Programmet har bedrivits inom ramen för ett multiprofessionellt team bestående av arbetsterapeut, socionom, läkare och psykolog. Arbetet har fokuserat på att skapa en samlad bild av individens behov, samt att tidigt identifiera nödvändiga medicinska, sociala och arbetslivsinriktade insatser för att stärka individens förutsättningar att närma sig arbetsmarknaden.

Målet har varit att minska tiden i ekonomiskt bistånd, förebygga social isolering samt främja ökad delaktighet. För de individer som inte bedömts ha förutsättningar för arbetsinriktade insatser har fortsatt stöd erbjudits för att säkerställa korrekt försörjning.

Inom ramen för det kommunövergripande utvecklingsarbetet Rätt stöd - rätt försörjning har även samverkansmodellen Verksam etablerats. Modellen tillämpas inom primärvård, psykiatri och socialtjänst och syftar till att motverka inläsningseffekter vid långvarig sjukskrivning samt att underlätta återgång till arbete. Sjukskrivningsintyg granskas tidigt i processen. Om bristfällig information föreligger, exempelvis avseende behandling eller rehabiliteringsplan, aktualiseras detta inom ramen för samverkansmodellen. Samtliga sjukskrivna biståndstagare följs upp halvårsvis för att säkerställa att insatserna är ändamålsenliga och att progression sker i förhållande till individens utveckling.

9. Digitalisering och effektiva arbetssätt

Ett par av kommunerna har implementerat en systematisk metod för att samla in och analysera data relaterad till ekonomiskt bistånd. Detta inkluderar att följa upp vad som händer med personer efter att de har fått stöd, vilket ger värdefull insikt i hur effektiva olika insatser är. Genom att analysera data från olika källor, såsom arbetsmarknadsinsatser och socialtjänst, kan kommunerna identifiera mönster och trender som hjälper dem att justera sina metoder.

En viktig del av strategin är att följa upp de insatser som genomförs. Detta innebär att de inte bara tittar på om en person har fått stöd, utan också på vad som händer efteråt. Till exempel har kommunerna genomfört studier som visar att de flesta personer som fått anställningsstöd inte återgår till försörjningsstöd,

utan istället går vidare till reguljära insatser som studier eller arbete. Denna typ av uppföljning gör det möjligt för kommunerna att bedöma långsiktiga effekter av sina insatser och justera dem vid behov.

Kommunerna använder både kvalitativa och kvantitativa metoder för att utvärdera sina insatser. Kvalitativa metoder inkluderar djupintervjuer med klienter och personal för att få en bättre förståelse för hur insatserna påverkar individernas liv. Kvantitativa metoder inkluderar statistisk analys av data för att identifiera vilka insatser som är mest effektiva. Kombinationen av dessa metoder ger en holistisk bild av hur väl insatserna fungerar och vilka områden som behöver förbättras.

Hörby - digitalisering som frigör tid till fördjupat arbete

Ett konkret exempel på hur data och uppföljning har lett till förbättringar är arbetet med unga vuxna under 25 år i Hörby. Genom att lägga mer tid på varje enskild klient och följa upp deras utveckling har de halverat antalet ärenden från ca 65 till drygt 30 ärenden. Hörby inledde sin digitala resa 2018 och 2019 i ett projekt med SKR med att redan aktuella biståndsmottagare skulle göra en digital återansökan om ekonomiskt bistånd. Hösten 2020 skapades automatiserad kontroll av inkomna ansökningar (den digitala medarbetaren E-dith). Genom E-dith sker kontroll och granskning, även brevutskick och stickprovskontroller.

Under 2024 lanserade Hörby en tjänst för digital nyansökan. Genom det skapas automatiskt en utredningstext, beräkningar och kontroller mot olika register som sparar mycket tid för socialsekreterarna. Det gör att nybesökstiden istället kan användas till att djupdyka i svaren och till socialt arbete direkt istället för att det sker längre fram i processen. Hörby har fokus på socialt arbete och värdesätter samtalen mellan socialsekreterare och medborgare - att tillsammans sätta delmål och vägar till egenförsörjning. Digitaliseringen frigör tid att träffa medborgarna, möjliggör täta besök för motivationsarbete och att följa individens insatser inom sjukvård och arbetsförmedling.

Genom att systematiskt samla in och analysera data, följa upp insatser, använda både kvalitativa och kvantitativa metoder, ta tillvara på feedback samt justera arbetssätt med stöd av teknologiska verktyg skapas förutsättningar för ett mer träffsäkert, kunskapsbaserat och resurseffektivt arbete med ekonomiskt bistånd. Kommunerna som lägger fokus på detta, vilket är ungefär hälften, har kunnat skapa en effektiv och framgångsrik strategi för att hantera ekonomiskt bistånd. Detta har inte bara lett till bättre resultat för individerna, utan också till en mer effektiv användning av kommunernas resurser.

Ett annat exempel, Södertälje, har ett system för att kategorisera försörjningsstödstagare tidigt i processen, vilket möjliggör en systematisk uppföljning och anpassning av stödinsatserna. Genom att använda instrument X kan kommunen skapa en bild av vilka stödbehov som finns och utforma insatser därefter.

Evidensbaserade arbetssätt för att effektivisera verksamheten är en annan väg vissa kommuner har valt. Om vi fortsätter med exemplet Södertälje har de valt att behålla en hög grad av manuell handläggning och personlig kontakt med klienterna. Detta har visat sig vara effektivt, särskilt i en kommun med utmaningar som organiserad brottslighet. Genom att träffa klienterna regelbundet och göra noggranna utredningar har kommunen kunnat minska felaktiga utbetalningar och öka rättssäkerheten. För att addera spets till detta har evidensbaserade metoder tagit större plats. Från 2018–2019 utbildades kommunens konsulenter i metoderna Supported Employment och Supported Education. Dessa metoder, som är forskningsbaserade, har blivit grundläggande i kommunens arbete och fortsätter att utvecklas. Insatserna kombinerar individuellt stöd med gruppaktiviteter som främjar socialt och hälsofrämjande arbetsliv, språk, digitalisering och datahantering.

Från bidrag till jobb – framgångsfaktorer i kommuner som minskat ekonomiskt bistånd

Vad utmärker kommuner där mottagandet av ekonomiskt bistånd har minskat särskilt mycket de senaste åren. Vilka arbetssätt och verktyg lyfter de fram som framgångsrika? Denna skrift syftar till att samla dessa erfarenheter som inspiration och stöd för kommunernas utvecklingsarbete inom området.

Upplysningar om innehållet
Oscar Svensson, oscar.svensson@skr.se

© Sveriges Kommuner och Regioner, 2025
ISBN/Beställningsnummer: 978-91-8047-369-9
Text: David Rebel
www.skr.se